ISSN 2786-7242 (Print), ISSN 2786-7250 (Online)

УДК 27-76: 27-1
DOI https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.3.9

**Русин Іван Іванович,**
*кандидат філософських наук, ректор,*
*викладач кафедри богослов'я*
*Української євангельської теологічної семінарії*
*orcid.org/0000-0002-9914-0040*
*Ivan.rusyn@uets.edu.ua*

# *MISSIO DEI*: П'ЯТЬ БОГОСЛОВСЬКИХ КОНТУРІВ КОНЦЕПЦІЇ МІСІЇ

Стаття пропонує цілісне богословське осмислення концепції *Missio Dei* через п'ять взаємопов'язаних богословських контурів, які формують теоцентричну, тринітарну й цілісну парадигму місії. Актуальність дослідження зумовлена потребою переосмислення природи та місії церкви в умовах сучасних суспільних криз, зокрема повномасштабної війни в Україні, а також фрагментарною й недостатньо систематизованою рецепцією богослов'я *Missio Dei* в українській місіології. Методологічною основою є біблійно-богословський і герменевтичний аналіз Святого Письма разом з критичним осмисленням сучасної місіологічної традиції.

Обґрунтовується, що місія є не функцією церкви, а атрибутом триєдиного Бога, Який є її джерелом, суб'єктом і звершителем, а тому за своєю природою вона теоцентрична й тринітарна, а не антропоцентрична чи еклезіоцентрична. На цій підставі Біблія розглядається як місійний феномен, що потребує місійної герменевтики, а церква – як плід, знак та інструмент Божої місії, покликана не започатковувати власну місію, а брати участь у *Missio Dei*. Доводиться, що місія церкви має наслідувати місію Ісуса Христа як нормативну модель, поєднуючи принципи втілення, контекстуалізації та цілісного служіння, яке об'єднує проголошення і дияконію. Окрему увагу приділено універсальному характеру Божої місії, спрямованої до всіх народів, культур і мовних спільнот, що переорієнтовує місію з політико-географічного на етнічно-лінгвістичний вимір.

Запропонована модель інтегрує біблійну герменевтику, еклезіологію та практичну місіологію в єдину богословську систему, долаючи редукціоністські підходи, які зводять місію лише до євангелізації, церковного зростання чи соціального служіння, і натомість утверджуючи їхню органічну єдність. Вона може слугувати богословською основою для розвитку сучасної української місіології та осмислення покликання церкви в умовах війни, суспільної трансформації та повоєнного відновлення.

**Ключові слова:** герменевтика, місійна природа церкви, втілена місія, цілісна місія, контекстуалізація, Missio Dei.

**Rusyn Ivan,**
*PhD in Philosophy, President,*
*Professor at the Department of Theology*
*Ukrainian Evangelical Theological Seminary*
*orcid.org/0000-0002-9914-0040*
*Ivan.rusyn@uets.edu.ua*

# *MISSIO DEI*: FIVE THEOLOGICAL CONTOURS OF THE CONCEPT OF MISSION

This paper offers a comprehensive theological reflection on *Missio Dei* through five interrelated theological contours that together form a theocentric, trinitarian, and holistic paradigm of mission. The study's relevance stems from the need to rethink the church's nature and mission amid contemporary social crises – particularly the full-scale war in Ukraine – and from the fragmented and insufficiently systematized reception of *Missio Dei* theology in Ukrainian missiology. The study's methodological foundation is a biblical-theological and hermeneutical analysis of Scripture, combined with critical reflection on the contemporary missiological tradition.

© Русин І. І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

It is argued that mission is not a function of the church, but an attribute of the Triune God, Who is its source, subject, and accomplisher, so that its nature is theocentric and trinitarian rather than anthropocentric or ecclesiastic. On this basis, the Bible is viewed as a missional phenomenon requiring missional hermeneutics, and the church is viewed as the fruit, sign, and instrument of God's mission, called not to initiate its own mission but to participate in the *Missio Dei*. It is argued that the church's mission must follow the mission of Jesus Christ as its normative model, combining the principles of incarnation, contextualization, and holistic ministry that unites proclamation and diaconal service. Special attention is given to the universal nature of God's mission, directed toward all peoples, cultures, and linguistic communities, which reorients mission from a political-geographical to an ethnic-linguistic frame of reference.

The proposed model integrates biblical hermeneutics, ecclesiology, and practical missiology into a single theological system, overcoming reductionist approaches that reduce mission merely to evangelism, church growth, or social ministry, and instead affirming their organic unity. It can serve as a theological foundation for the development of contemporary Ukrainian missiology and for rethinking the church's calling in the context of war, social transformation, and postwar recovery.

**Key words:** hermeneutics, the missional nature of the Church, incarnational mission, holistic mission, contextualization, *Missio Dei*.

**Постановка проблеми.** Повномасштабна війна Російської Федерації проти України поставила перед українськими церквами нові богословські та практичні питання щодо природи, змісту й форм здійснення місії. Виклики війни, гуманітарної кризи, суспільної травми та майбутнього відновлення країни актуалізували потребу в цілісному осмисленні місії церкви, яка поєднувала б вірність біблійному свідченню з відповіддю на сучасні виклики.

Одним з найважливіших досягнень сучасної місіології стала концепція *Missio Dei*, яка перенесла центр осмислення місії від діяльності церкви до місії триєдиного Бога. Незважаючи на її визначальний вплив на світове богослов'я, рецепція цієї концепції в українській євангельській місіології залишається недостатньо систематизованою.

**Метою статті** є окреслення п'яти богословських контурів концепції *Missio Dei*, які розкривають її теоцентричну й тринітарну природу та формують цілісну модель місії. Автор обґрунтовує, що Бог є джерелом і звершителем місії, Святе Письмо має місійну природу і потребує місійної герменевтики, церква є результатом, знаком та інструментом Божої місії, Ісус Христос – нормативною моделлю втіленої та цілісної місії церкви, а Божа місія має універсальний характер. Запропонована концептуальна модель покликана сприяти розвитку української місіології та богословському осмисленню місії церкви в умовах війни й післявоєнного відновлення.

**Виклад основного матеріалу**

***Бог як джерело і вершитель місії.*** «На початку Бог…» (Бут. 1:1) – так починається Біблія, так починається історія, і саме так починається місія. Проте в історії місії тривалий час панувало антропоцентричне та церквоцентричне богослов'я місії. Церква вважалася джерелом, діючою силою та метою місії. Втім, ревіталізація доктрини Трійці у богослов'ї у XX столітті спричинила глибинне переосмислення місії (Стрижачук, 2020, с. 84–86). Місіонерська конференція у Вілінгені у 1952 році ознаменувала початок великого повороту у богослов'ї місії (Koshy, 2022, с. 5). Цей поворот називають «революцією Коперника» в місіології, оскільки відбулося усвідомлення, що в центрі місії стоять Бог і Його Царство, а не церква чи людина (Verkuyl, 1978, с. 3). На формування нової теоцентричної та тринітарної парадигми місії вплинули Карл Барт, Карл Гертенштайн, Леслі Ньюбігн, Георг Ф. Фіцедом та інші (Pachuau, 2007, с. 232–234). Для позначення нової парадигми місії використовується латинська фраза *"Missio Dei"*, що означає «Божа місія». Цей поворот від «птолемеївського» *"missio ecclesiae"* (місія церкви) до «Коперникового» *"missio Dei"* (Божа місія) мав фундаментальне значення для переосмислення всього богослов'я місії та практики місійної діяльності. Напевно, це одна з найфундаментальніших змін парадигми місії в історії.

Відповідно до нової теоцентричної та тринітарної парадигми, початком роздумів про місію має бути Бог, оскільки саме Бог і тільки Бог є джерелом і вершителем місії. Дійсно, Святе Письмо являє Бога як Пресвяту Трійцю – досконалу любов і вічне спілкування Отця, Сина й Святого Духа (Thompson, 1994, с. 69). Оскільки Бог як Трійця є вічним спілкуванням і любов'ю

*ad intra* (в собі), ця якість визначає або ж породжується в *ad extra* (назовні) (Daugherty, 2007). Божа любов – це не нарцисична любов, спрямована всередину, лише на себе. Навпаки, вона спрямована назовні (Kirk, 2002, с. 28). Бог створив людину за Своїм образом і подобою, що визначило й уможливило стосунки між Ним і людиною. Бог не залишився таємницею, а відкрив і оприсутнився в житті людини.

Реляційність Бога зумовлює Його стосунки з людством. З повноти гостинної любові Бог обирає завіт модусом стосунків з людиною. Біблійна практика завітів має схожі риси з позабіблійною практикою, проте деякі особливості варто окреслити. Біблійний завіт є одностороннім – Бог ініціює його самостійно. Біблійний завіт – це завіт, який об'єднує у стосунках абсолютно нерівні сторони. Бог є не лише ініціатором, а й суб'єктом і гарантом завіту. Різні божества згадуються під час встановлення завітів у позабіблійних джерелах, але не як ініціатори або сторони завіту. Ця особливість відкриває радикальний рівень реляційності й гостинності Бога. Завіт – це більше, ніж договір. Як зазначив рабин Сакс, «договір стосується інтересів, а завіт – ідентичності. Ось чому договори приносять користь, а завіти – трансформацію» (Sacks, 2020, с. 19). Договір діє з обов'язку, а завіт – з любові.

На сторінках Біблії згадуються завіти з Ноєм, Авраамом, Ісаком, Яковом, Ізраїлем, Давидом тощо. Ці завіти слідують за завітом творіння, є його проявом і слугують його цілям. Слова пророка Осії показують, що стосунки Адама і Єви вже мали завітний вимір (Осія 6:7). Своїм непослухом Адам і Єва створили екзистенційну і реляційну прірву між собою і Богом, яку самостійно подолати не могли.

Завітна Божа любов до людини стає першопричиною і рушієм її спасіння. З любові Бог посилає Свого Єдиного Сина у світ (Ів. 3:16). Бог постає як ініціатор і вершитель спасіння, а отже, джерелом і силою місії. Він спасає людину не чимось Своїм, а Самим Собою. Цей план спасіння не був ситуативним чи запасним. Він був «передбачений ще до заснування світу» (1 Пет. 1:20), згідно з «відвічною постановою» (Єф. 3:11).

Місія пов'язана з Богом не лише в хронологічному, а й в онтологічному сенсі. Вона починається не лише Трійцею, а й у Трійці. Ісус розкриває це словами: «Як послав Мене Отець, так і Я посилаю вас» (Ів. 20:21). Місія зароджується і починається в природі Бога, в триадіологічних відносинах та діях Трійці. Божа любов і гостинність до людини, рятувальні дії в історії і особливо у втіленні Ісуса Христа і зішесті Духа Святого вказує не тільки на місійні дії Бога, а й на Його місійну природу (Thompson, 1994, с. 69). Бог є великим ініціатором і першим місіонером – Він джерело і вершитель місії. Місія є дією Бога *ad extra*, тому що вона є Його атрибутом *ad intra* (Bosch, 2011, с. 368).

Місія не лише теоцентрична, а й тринітарна. Історія місії є додатковим відкриттям Трійці в дії. Бог Отець як Творець усього й Господь усіх бере на Себе ініціативу спасіння людини. Він посилає Свого Сина, Який відповідно до волі Отця та силою Святого Духа здійснює відкуплення людства. Далі Дух Святий посилається у світ, який актуалізує відкуплення в житті віруючого та діє як божественна присутність і зміцнення для церкви у світі (Tennent, 2010, 75). Син засновує нову спільність Божого відкупленого народу – церкву, яку посилає у світ брати участь у місії Отця, владою Сина та в силі Святого Духа (Ів. 17:18, Дії 1:8) (Thompson, 1994, с. 72; Dodds, 2011, с. 28). Дух Святий супроводжує церкву в цій місії та наділяє її всім необхідним, щоб вона могла втілювати Божі наміри для цього світу. Отже, завжди коли йдеться про місію як *Missio Dei*, мається на увазі *Missio Dei Trinitas* – місія Пресвятої Трійці (Kirk, 2002, с. 28).

Оскільки існує тільки один Бог, то й місія є тільки одна – Божа місія. Усе інше може бути лише її частиною та інструментом, якщо втілюється під абсолютною Божою владою й відповідно до Його місії (Barth, 1962, с. 874–876). Поза межами Божої місії немає жодної іншої місії. Його місія – це первісна реальність, яка започатковує та формує суть усього, що покликано стати частиною й інструментом Його місії (Kirk, 2022, с. 36). Отже, основа та сутність місії мають бути лише теоцентричними й тринітарними та аж ніяк не антропоцентричними або еклезіоцентричними. Теоцентричне й тринітарне розуміння місії допомагає збагнути не лише джерело й головний рушій місіонерства, але й її кінцеву мету. У зв'язку з *Missio Dei* остаточна мета місії – слава й володарювання Бога, Царство Небесне (Moltmann, 1993, с. 19).

Завдяки своїй місії Бог демонструє владу над історією, надає їй сенсу й веде її до завершення. Отже, Божа місія – це щось більше, ніж спасіння людей, – це ще й преображення всього творіння в його початковий стан. Інакше кажучи, кінцева мета місії – це повернення до початку історії, до абсолютного панування Бога, до гармонії між Богом і людиною, між людиною і людиною та між людиною й творінням.

Теоцентричне та тринітарне розуміння місії також призводить до переосмислення мотивів місійної діяльності. Тепер місійну активність каталізує не гріховність людини або страх пекельних страждань, а спільне й всеохопне поклоніння Богові як Володарю світу та вершителю спасіння (Piper, 1993, 11). Хоча реальність гріха й покарання не відкидається, увагу зосереджено не на людині, а на Бозі (Thompson, 1994, с. 69). Ягве є справжнім Господом світу, і тому кожна людина має дізнатися про це й поклонитися Йому, бо саме в такому поклонінні вона віднаходить усі сенси свого буття. Бог – джерело, а тому й справжня мета людини.

Концепція *Missio Dei*, окрім усього іншого, допомагає побачити Бога як Того, Хто присутній і діє в цьому світі, взаємодіючи з людиною. В Ісусі Він справді – Еммануїл, «Бог із нами». Бог не лише присутній у світі серед людей, а й активно діє, втілюючи та звершуючи дії спасіння у світі й заради світу. Він джерело місії, але також і її вершитель, Який послідовно реалізує Свої добрі й досконалі наміри.

***Біблія як місійний феномен.*** Одна з найголовніших вад старої місійної концепції – її обмеженість у роботі зі Святим Письмом. Узагальнюючи, ми можемо виокремити два найпоширеніші підходи до формування богослов'я місії. Перший – це так званий пошук ключового тексту. Головна особливість такого підходу полягає в прагненні відшукати найголовніший місіонерський текст у Біблії, яким можна обґрунтувати сутність місії. Найвідомішим представником такого підходу був британський місіонер в Індії Вільям Кері. В його розумінні місії домінував текст «великого доручення» з Євангелія від Матвія (Мт. 28:16–20) (Wright, 2006, с. 34). Безперечно, згаданий текст є вкрай важливим, проте правда полягає в тому, що він далеко не єдиний. Якщо ми дослідимо навіть найдрібніші деталі цього тексту, але обмежимося тільки ним, наше розуміння місії буде однобічним. Головна вада цього підходу – спроба видавати частину за ціле.

Інший підхід можна назвати симфонічним або підходом «віршів-доказів». Він полягає в пошуку якомога більшої кількості біблійних текстів, які говорять про місію, та на їхній основі – у вибудовуванні концепції місії. Проблема цього підходу полягає у вибірковості текстів, внаслідок чого виникає небезпека обґрунтувати власні переконання щодо місії великою кількістю улюблених текстів, а не формувати їх на засадах біблійного наративу.

Обидва підходи мають певну цінність, однак окремо вони є недостатніми і навіть шкідливими, оскільки не забезпечують цілісного розуміння місії.

Формування цілісного розуміння Божої місії потребує ширшого герменевтичного інструментарію, роль якого доречно пояснити за допомогою оптичної метафори. Досліднику місії необхідні дві взаємодоповнювальні «лінзи»: макрооб'єктив і ширококутний об'єктив. Перша дає змогу уважно дослідити найдрібніші мовні, літературні та богословські нюанси окремих слів, віршів і уривків. Друга відкриває панорамне бачення біблійного наративу, охоплюючи розділи, книги та весь канон Святого Письма, що дає змогу побачити його внутрішню єдність, розвиток Божого задуму та місійний лейтмотив. Ці дві перспективи не протиставляються одна одній, а перебувають у постійній взаємодії. Детальна екзегеза окремих текстів формує розуміння цілого, тоді як цілісне бачення біблійного наративу стає необхідним герменевтичним контекстом для правильної інтерпретації кожного окремого уривка.

В історії місії нерідко спостерігалася тенденція до надмірної концентрації на окремих біблійних текстах, які розглядалися як самодостатнє обґрунтування певних місіонерських концепцій або практик. Проте, намагаючись відшукати місіонерське значення в окремих віршах, люди не могли побачити місійний лейтмотив усього Писання, а цілісна картина місії в Біблії вимагає здатності бачити як «окрему квітку», так і «весь сад». Іншими словами, завдання – побачити не один головний текст чи навіть сотню таких текстів, а місійний лейтмотив усього Писання (Bosch, 1993).

Питання автентичної та біблійної концепції цілісної місії – це не лише питання «лінз»,

які використовуються у дослідженні Писання. Це також, а може, навіть і насамперед питання позиції, з якої ми дивимося на місію та Біблію. Якщо раніше Церква прагнула побачити лише біблійні підстави місії, то тепер потрібно почати з усвідомлення та осмислення місійних засад самої Біблії. Якщо раніше ми дивилися на місію з позиції Біблії, то тепер корисно подивитися на Біблію з позиції місії, щоб побачити як природу Біблії, так і природу місії.

Походження, призначення та зміст Біблії свідчать про те, що вона саме є продуктом, історією й інструментом Божої місії зі спасіння людства. Біблійні тексти постали як наслідок Божого самовтілення людині та є продуктом Його місії. Канон Святого Письма оповідає історію Божої спокутної місії, яка охоплює всю історію та весь світ. Окрім того, священні тексти – це інструмент Божої місії, тому що саме через них Бог не лише являє Себе та Свою місію, а й споряджає Свій народ для участі в ній заради добробуту всього творіння (Wright, 2006, с. 51). Місійний вимір у своєму походженні, призначенні й змісті зазначає, що поняття місії є чимось значно більшим, ніж просто однією з тем Біблії. Насправді місія – це метаісторія та метанаратив, які породжують, скеровують і об'єднують усі інші історії (Goheen, 2008, с. 50). Місія як історія Божої рятувальної дії руху до людини й через людину – це головна тема, що об'єднує Старий і Новий Завіти в одну послідовну й цілісну історію – в історію Божих дій заради спасіння світу (Filbeck, 1994, с. 10).

Місія Бога пронизує всю старозавітну історію та визначає її зміст. Старий Завіт часто вважають виключно єврейським текстом, який не містить прямих місіонерських закликів проповідувати закон Ягве, долаючи географічні або культурні кордони (Bosch, 2011, с. 16–17). Насправді ж ні.

На початку старозавітної оповіді Бог являє Себе як Творець усього та Господь усіх. Перші одинадцять розділів Буття охоплюють усе людство й розповідають про проблему, для розв'язання якої було обрано Авраама та Ізраїль (Hamilton, 1990, с. 371; Hartley, 2000, с. 132). Партикулярність старозавітної історії, що, як спочатку здається, унеможливлює місію, насправді є засобом, призначеним саме для неї (Okoye, 2006, с. 3).Авраама було обрано задля благословіння всіх народів (Бут. 12:1–3). Саме від нього походить Ізраїль, який стане «царством священників» і «святим народом», а отже, «світлом для народів» (Вих. 19:3–6; Іс. 42:6, 49:6). Бог обирає один народ саме заради всіх народів, щоб зробити його місійною спільнотою між ними (Dumbrell, 1984, с. 55–72; Bauckham, 2003, с. 28–36). Унікальність обраного народу та його дивовижна історія стали засобом місійного служіння (Goheen, 2008, с. 53). Ізраїль став втіленим прикладом і моделлю Божих намірів щодо всього людства саме завдяки своїм релігійним, економічним і політичним особливостям та географічному розташуванню (Dumbrell, 1984, с. 87; Durham, 1987, с. 263). Історія цього народу стала історією Божих дій, які відбувалися через взаємодію з іншими народами на тлі історії світу. Історія Ізраїлю показує інтерес та участь Бога в житті інших народів. Через цю історію проголошується ім'я Бога в усі куточки землі (Єз.36:22–23) (Köstenberger & O'Brien, 2001, с. 35).

У такій взаємодії з іншими народами створюється чимало текстів, які споряджають Ізраїль усім необхідним, щоб реалізувати Божі наміри благословити всі нації. Книги Закону окреслюють і заповідають місійну унікальність Ізраїлю. Пророки раз у раз нагадують про стосунки завіту з Ягве, які Ізраїль зрадив. У постійних «місіонерських перетинаннях» з іншими народами Ізраїль, замість того, щоб демонструвати цінності Ягве, переймає їхні. Псалми оспівують панування й суд Бога над усіма народами, а Ізраїль закликають сповіщати ім'я Ягве серед народів (Peters, 1984, с. 116). Окрім того, і в пророках, і в псалмах підкреслено повсюдність Божого задуму, який охоплює всі народи. Одного разу всі народи зберуться в присутності Ягве (Іс. 25:6–7), Його дім буде названо домом молитви для всіх народів (Іс. 56:7), а Його ім'я звеличиться серед народів від сходу сонця й аж до заходу (Мал. 1:11). Отже, Старий Завіт є історією про місію Бога щодо всіх народів через Ізраїль і водночас засобом її втілення.

Божа місія, яка імпліцитно присутня у Старому Завіті, повною мірою проявляється в Новому Завіті. Як говорить Пітерс, Новий Завіт «за призначенням, змістом, духом і структурою – місійна книга» (Peters, 1984, с. 131). Місія – це не лише метаісторія всього Нового Завіту, а й головна причина його написання. Зенітом Божої місії в Новому Завіті є смерть

і воскресіння Христа. Саме в Ньому як сині Авраама здійснюється стародавня обітниця благословити всі народи (Мт. 1:1). Христос створює церкву й посилає її у світ. Головне послання церкви – Христос і Його спасительна робота. Зміст Нового Завіту сформований, з одного боку, особистістю й діяльністю Христа, а з іншого – звісткою церкви про це. Отже, новозавітні тексти говорять або про Христа як Спасителя світу, або про місію церкви, яка розповідає про Христа як Спасителя світу (Wright, 2006, с. 49). Навіть більше: ці тексти використовувалися, власне, як місійна проповідь. Тож Новий Завіт водночас є і наслідком, і засобом місії Бога до всіх народів. Євангелія і послання Павла, написані з місійних мотивів, спрямовувалися до місійних спільнот, які перебували в місійному контексті. Саме місійний запал ранньої церкви, який являв собою головний прояв її життя, став причиною появи Нового Завіту (Hahn, 1965, с. 16). Ці ж причини призвели до виникнення й розвитку християнського богослов'я. З огляду на це Маршал визначає богослов'я Нового Завіту як місійне богослов'я (Marshall, 2004, с. 50).

Щоб побачити місійну природу Нового Завіту, треба просто сприймати його таким, яким він є: як хроніку й контекст місійного життя ранньої церкви (Hesselgrave, 1993, с. 17–20). Новий Завіт за своєю суттю – місіонерський феномен. Отже, прочитання цих текстів крізь призму теми місії є не просто потрібним, а природним (Wright, 2006, с. 49).

Місія Бога в Старому і Новому Завіті об'єднує весь канон Святого Письма. Уся Біблія розгортає перед нами історію Божої місії через Його народ у взаємодії зі створеним Ним світом заради блага всього Божого творіння (Wright, 2006, с. 51). Таким чином, цілісне богослов'я місії неможливе без місійної герменевтики.

***Церква як плід, знак та інструмент Missio Dei.*** Теоцентричне і тринітарне осмислення місії як *Missio Dei*, а також місійна герменевтика вплинули на переосмислення природи церкви та її ролі в Божій місії. Місія передусім є Божою місією, в якій церква створена й покликана брати участь як плід, знак та інструмент.

Церква є плодом *Missio Dei*. Спільнота віри є першим плодом місії Отця, Сина і Святого Духа. Вона не джерело і не початок місії, бо сама походить від Божої місійної дії (Moltmann, 1993, с. 10) Божа місія, яка виявилася в Його спокутних діях, передувала церкві й народила її. Якби у Бога не було місії, то не було б і церкви.

Церква є знаком *Missio Dei*. Саме існування церкви, її природа, дії та мета свідчать про Божу місію у світі. Завдяки онтологічній та етичній інакшості церква є вікном в Царство Боже, вітриною Божих благих намірів для світу.

Церква є інструментом *Missio Dei*. Коли церква є плодом і знаком Божої місії, то вона є інструментом Божої місії у світі. Церква – засіб, а не джерело, посланник, а не той, хто посилає. Також церква не є метою місії, бо метою Божої місії є вічне панування Отця, Сина і Святого Духа – Царство Небесне. Завдяки волі Отця, присутності Сина і дії Святого Духа церква, що проголошує й утілює цінності Царства, є і його передсмаком у світі.

Походження, природа і призначення церкви свідчать про її місійну природу. Спільнота Христа за визначенням місійна. Церква має місійне ДНК або, за термінологією Хірша, М-ДНК (Hirsch, 2006, с. 19). Варто зауважити, що місійність стосується всієї церкви, а не лише окремих людей у ній чи окремої діяльності (Kirk, 2002, 28). Місія – це передусім те, ким церква є, і лише потім те, що вона робить. Місія – це церква в дії, а не дії церкви (Power, 1971, с. 41–42). Місія – це «життєдайний подих спільноти» (Buber, 1961, с. 10), а не прісний обов'язок. За словами Брунера, церква живе місією, як вогонь полум'ям (Brunner, 1931, с. 89). Місія настільки глибоко вкорінена в ідентичності церкви, що повністю визначає її самосвідомість і пріоритети (Newbigin, 1995, с. 2). Бош навіть стверджував, що у церкви немає місії, бо церква і є місією. Місія так сильно визначає сутність церкви, що фраза «немісійна церква» є очевидною суперечністю, оксюмороном, адже церква не може бути немісійною (Bosch, 2011, с. 372).

Коли церква усвідомлює Божу відкритість світу та власну місійну природу й призначення, вона здатна дивитися на життя й служіння у світі як на свою мету. Бог любить цей світ і, наслідуючи приклад Ісуса Христа, церква прямує в цей розорений і сповнений страждань світ, щоб принести в собі Євангеліє Царства. Оскільки світ – це не тільки арена Божих спокутувальних дій, а й те, на що вони спрямовані,

церква не відкидає світ, проте трансформує його проголошенням благої звістки й сповненим співчуття служінням (Bosch, 2011, с. 373). Мета церкви – не «спасіння від світу», а спасіння власне світу» (Schmeman, 1979). Природа церкви передбачає, що вона існує заради світу й заради блага людей, які не належать до неї (Bosch, 2011, с. 373). Церква стає церквою тільки тоді, коли живе для інших: коли дивиться на себе не як на сховище, а як на спільноту, що існує заради спасіння світу (Bosch, 2011, с. 373).

Сучасній церкві вкрай важливо усвідомлювати, що втілювати свою місійну природу вона зможе лише у світі. Ставши інструментом Божої місії, церква має постійно бути у світі, але водночас – не від світу. Церкві ніколи не слід втрачати з поля зору світ з усіма його проблемами й викликами. Тільки подолавши спокусу відокремити себе від світу та відмовившись від еклезіальної інтровертності, яка замикає церковне життя на власних потребах і проблемах, церква здатна почути світ, побачити його потреби, вказувати на його справжній стан і являти повноту його покликання. Церква, яка тікає від світу, позбавляє себе здатності й можливості бути вчасним Божим голосом, бути передсмаком царства Божого серед розділеного людського царства. У такому разі вона «пророкує після події» – інакше кажучи, розв'язує вчорашні проблеми. Її служіння стає не пророчим, а ситуативним, хоча має бути навпаки. Самоусунення зі світу, відстороненість від світу, життя для себе, обмеженість власного служіння виключно храмовим служінням – усе це є зрадою місійної сутності церкви. Для церкви вкрай важливо долати створення еклезіологічного гетто й натомість формувати місійну еклезіологію, спрямовану на світ заради його спасіння.

Ймовірно, теза «церква є засобом місії, а не джерелом чи метою» багатьом може здатися щонайменше підозрілою. Проте прочитання Святого Письма у світлі Божої місії підтверджує, що це правда. Однак вона аж ніяк не применшує значення церкви. Якщо *Missio Dei* – це спосіб проявити внутрішні стосунки й зовнішні дії Трійці, то участь церкви в Божій місії – це своєрідна участь у житті Трійці та її діях, які охоплюють увесь усесвіт і всю історію. Значущість церкви очевидна з огляду на сенс, яким вона наділяє історію між воскресінням і парусією, – вона поєднує ці дві події в одну послідовну історію (Cullman, 1949, с. 157). Хоча місія є Божою, привілей церкви – бути її частиною та служити знаряддям цієї місії завдяки силі Духа Святого, Який безперервно супроводжує, направляє й споряджає церкву в місії (Senior & Stuhlmueller, 1983, с. 191). Бог звершує Свою місію в церкві, через церкву й до церкви, коли через *preparatio evangelica* створює сприятливий ґрунт для місії церкви (Tennent, 2010, с. 71).

У церкви немає іншої місії, окрім Божої. Божі наміри є не орієнтиром, а нормативом і мірилом для місії церкви. Цю істину важливо постійно пам'ятати, оскільки церква схильна до спокуси нав'язувати власну місію Божій місії або ж дати іншим інститутам нав'язати собі їхню місію, особливо в сучасному контексті взаємодії церкви з державою чи іншими соціальними інститутами.

***Ісус Христос як модель для місії церкви.*** Якою має бути стратегія церкви, що визнає себе знаряддям Божої місії у світі? Сьогодні, у контексті повномасштабної війни з усіма її наслідками, це питання вкрай актуальне. Протягом багатьох років найпоказовішим прикладом місіонерського служіння був апостол Павло. Безумовно, апостол Павло – видатний приклад місіонерської діяльності, і церква може й має брати з нього приклад (Allen, 2018, 4). Однак у статті ми поговоримо про Христа як втілену модель місії церкви. Цей вибір є особливо доречним з огляду на попереднє твердження про значущість і першість Божої місії.

Коли Ісус Христос дав доручення учням піти у світ, Він сказав: «Як послав Мене Отець, – і я посилаю вас!» (Ів. 20:21) (Cullman, 1949, с. 17). Цим висловом Ісус підкреслює спадковість, тотожність і зв'язок між Своєю місією й місією церкви (Senior & Stuhlmueller, 1983, с. 289). Місія церкви, з одного боку, бере початок з місії Христа, а з іншого – втілюється за прикладом моделі місії Христа. Отже, Ісус є і джерелом, і моделлю для здійснення місії церкви. Він – втілений архетип місії церкви, а Його місія – це норматив і мірило для місії Його учнів (Kirk, 2002, с. 39). Отже, місію можна вважати справжньою тільки тоді, коли вона втілює в життя місію Христа, безперервно демонструючи вічні й відкупні цілі Христа в Його місіонерській активності. Саме тому місіонерська стратегія церкви є нічим іншим, окрім як

наслідуванням Христа як моделі церкви й відповідності Йому. Головування Христа – це фундаментальна характеристика місії церкви, бо, наслідуючи Христа у стратегії місії, церква має постійно наслідувати і Його послух Отцю (Ів. 6:38).

Спадковість і тотожність місії церкви й місії допасхального Христа, яку євангеліст Іван висловив однією фразою в Івана 20:21, Матвій зображує чіткою ілюстрацією, зіставляючи служіння Христа зі служінням учнів. У розділі 10, який можна назвати місіонерським семінаром, Ісус вперше називає учнів апостолами й у такий спосіб дає їм владу звершувати служіння (Hagner, 1993, с. 262). Христос посилає учнів проголошувати наближення Царства Божого, бо співчуває народові й усвідомлює крайню потребу мати женців для роботи на Божій ниві (Мт. 9:36–38). Наслідування Христа в місії пронизує весь текст «місіонерського семінару». Учні, як Ісус, ідуть тільки до загиблих овець із дому Ізраїлю (Мт. 10:5; 15:24); проповідують таке ж послання, як Іван та Ісус (Мт. 10:7; 4:17); зцілюють хворих, воскрешають мертвих, очищують хворих на проказу й виганяють бісів (Мт. 10:8; 8:2–4, 14–17, 28–34; 9:18–26). За прикладом свого наставника, вони зупинялися в будинках людей (Мт. 10:17–19; 26:57–27:31); страждали, як Ісус; втікали від переслідувань (Мт. 10:23); їх приводили до володарів і били перед царями (Мт. 10:17–19; 26:57–27:31). Окрім того, найближчі зраджують їх, як один з дванадцяти зрадив Ісуса (Мт. 10:21; 24:47–56). Усе, що робив Ісус, мають робити й учні, і для цього Він дає їм Свою владу. Для Матвія учні уособлювали ранню церкву, тому питання учнів до Христа – це водночас і питання спільнот Матвія до Христа. Повеління Христа – це Його повеління віруючим з-поміж спільнот, для яких створювалося Євангеліє. Тож опис місії учнів – це опис місії і сучасної церкви з усіма відповідними наслідками.

Матвій разом з Іваном цілком очевидно говорять, що місія учнів заснована Христом і здійснюється за Його прикладом. Ісус як прототип справжнього місіонерства втілив Своїм життям усе, до чого закликав учнів (Hengel, 1983, с. 62). Місія церкви має бути справжнім наслідуванням Христа, і саме в цьому – основа успішності її діяльності. У статті неможливо навіть побіжно обговорити всі важливі елементи місії Христа, які церкві варто взяти на озброєння. Тож ми обмежимося коротким оглядом характерних особливостей місії Христа, що видаються напрочуд важливими в сучасних умовах.

Втілена місія. Втілення Христа – важливий принцип місії церкви в сучасному світі. Христос, як Божий посланець і місіонер, заради людини не просто долає культурні кордони. Він Бог, Який стає справжньою людиною, втілюється в конкретних історичних, соціальних, політичних і релігійних умовах (Ів. 1:1–18). Він контекстуалізував Себе й у такий спосіб став для людей Тим, Кого можна побачити, до Кого можна доступитися й Кого можна зрозуміти (Padilla, 1985, с. 83). Він прийшов до людини як Людина. Через Своє втілення Бог продемонстрував найбільшу можливу солідарність із людиною. Драма світу стала Його драмою, а історія світу – Його історією.

Якщо церква звершує місію, наслідуючи модель Христа, її стратегією має стати втілена місія. По-перше, місія втілення є справжньою солідарністю зі світом і заради світу. Це аж ніяк не передбачає асиміляції чи втрати самобутності. Солідарність означає безкорисливу співучасть у житті світу та відповідальність за його теперішнє й майбутнє. Через місію втілення церква приходить до людини там, де вона перебуває. Це особливо важливо в умовах повномасштабної війни. Корисною ілюстрацією втіленої місії є девіз служби військового капеланства в Україні – «бути поруч». У контексті війни і страждання втілена місія означає бути поруч із суспільством, служити йому, страждати разом і навіть мати однакові шрами.

По-друге, місія втілення – це контекстуалізація себе й свого послання так, щоб вони стали зрозумілими й доступними для цільової аудиторії. Світогляд і культура постійно змінюються й щоразу набувають нових рис і сенсів, завдяки чому контекстуалізація стає безперервним процесом. Це важливо навіть у середовищі, де християнство є більшістю, оскільки там теж є субкультури чи постійні зміни парадигм. Потрібно, щоб послання церкви, яке є посланням Христа, не тільки пролунало, а й було почутим та зрозумілим. Проте, на жаль, цього не станеться, якщо не буде солідарності зі світом і безперервної контекстуалізації. Саме безперервна й адекватна контекстуалізація церкви зрозуміло доносить вічне Євангеліє та посилює

його вплив на слухача (Parshall, 2003, с. 35). Виклики сьогодення поставили нові запитання перед церквою, на які вона може спробувати відповісти, лише перебуваючи в контексті й намагаючись контекстуалізувати євангельські цінності в умовах цього контексту.

Втілення Христа робить місію втілення й контекстуалізацію не лише можливою, а й вкрай потрібною (Flemming, 2005, с. 21). Чудовий практичний приклад служіння втілення, солідарності й контекстуалізації – служіння Павла, який для всіх «став усім, щоб в усякому разі деяких спасти».

Цілісна місія. Місія Христа була цілісною й охоплювала людину повністю – її духовний й фізичний виміри, а також усі сфери життя. Програмний маніфест, який Ісус проголосив на початку служіння, чітко вказує на цілісність Його місії. Він помазаний Духом благовістити убогим, зціляти розбитих серцем, проповідувати полоненим визволення, сліпим – прозріння, а пригноблених відпустити на волю (Лк. 4:18–19). Його служіння мало не тільки релігійний відгомін, а й соціальний, економічний і політичний: воно спрямоване на все суспільство, охоплюючи всі соціальні й релігійні верстви. Місія Христа складалася з трьох частин: проповіді, зцілення та трапези. Очевидно, штучна поляризація та дихотомія між проголошенням і соціальною дією, між духовним і матеріальним, світським і Божим не були притаманні ні Христу, ні Павлу (всупереч поширеній думці, служіння Павла було цілісним і містило як проповідь, так і соціальну роботу (Дії 24:17; Рим. 15:25–29; 1 Кор. 16:1–4), ні ранній церкві (Crawley, 1991, с. 280-281; Hertig, 2001, с. 343–345; Bosch, 2011, с. 446; Gorman, 2015).

Оскільки місія церкви є наслідком і продовженням місії Христа, вона так само повинна бути цілісною, орієнтованою на людину в усіх аспектах і сферах її життя. Наслідуючи цей досконалий методологічний приклад, церква не може обмежуватися лише проповіддю чи лише соціальним служінням. Якщо церква дійсно наслідує приклад Христа, вона з однаковою наполегливістю втілює і те, і інше.

Цілісна місія церкви складається з керигми та дияконії. Керигматична складова частина місії церкви здійснюється через проголошення Євангелія, учнівство та заснування церков. Дияконічна складова частина місії церкви здійснюється через широкий спектр дій, метою яких є гідність, свобода та добробут людини й суспільства. Отже, економічні, культурні, політичні, соціальні аспекти життя людини не можуть бути на периферії інтересів церкви. Варто підкреслити, що цілісна місія церкви – це не лише реакція на кризу, піклування про знедолених і постраждалих. Вона має у собі пророчий і проактивний потенціал. Вона прагне усунути причини страждання, а не лише боротися з його наслідками. Так, церква порушує питання соціальної несправедливості, бідності, корупції, екології, експлуатації – усіх причин і чинників поневолення людини та занепаду суспільства. Через цілісну місію церква прагне бути адвокатом, ініціатором та інструментом соціальних змін, а також розбудови миру й справедливості. Особливу актуальність у цілісній місії мають діалог і викриття ідеологій, які загрожують добробуту людини та суспільству. У різні часи церква знемасковувала різні панівні ідеології: культ імператора у першому столітті, нацизм, комунізм тощо. Сьогодні такою ідеологією є «руський мір», який, прикриваючись біблійними текстами та мовою єдності й братерства, надихнув і спробував виправдати повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Концепція *Missio Dei* обґрунтовує цілісність місії ще й тим, що вводить в богослов'я місії фактор Царства Божого. Оскільки Бог є джерелом і вершителем місії, її кінцевою метою є Царство Боже. Термінологія царства свідчить про повноту і всебічність Божої влади. Місія Божа є місією Царства, тому немає жодної сфери життя людини чи суспільства, яка б була поза межами Божого панування та інтересу. Редукція місії лише до вербального проголошення, конформізм і мовчання або вибіркова увага до окремих сфер життя людини і суспільства суперечать місії церкви, яка щоденно кличе до Творця: «Нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі» (Мт. 6:9–10). Навпаки, завдяки цілісному служінню церква не лише поширює Євангеліє Царства, а й, втілюючи Його цінності у любові до людини, стає передсмаком справжнього шалому і Царства Божого посеред царства земного.

Дихотомія між духовним і фізичним, особистим і суспільним у місії також не бере до

уваги біблійне вчення про праведність. У Святому Письмі праведність і справедливість, особисту святість і соціальну святість неможливо відокремити (Русин, 2005, с. 141; Тацюн, 2006, с. 2). Біблія розрізняє духовні і фізичні потреби людини, але не розділяє їх (Boot, 2016, с. 190).

Втілена місія дає церкві змогу перебувати у світі, бачити його справжній стан, говорити його мовою, а цілісна місія – бути благом для світу й засобом його спасіння та преображення. Церква, яка шукає найкращу стратегію місії, має наслідувати Христа, віднаходити в Ньому силу та приклад для свого служіння. Отже, місія церкви має бути по-справжньому й цілком христоцентричною за змістом і христоподібною – за формою.

У сучасній культурі вплив, кількість і позиція є найголовнішими ознаками успіху й водночас основними важелями впливу. Суспільство дедалі частіше виправдовує низькі засоби високими цілями. У такому середовищі церкві слід і далі пам'ятати, що в Христі Бог явив і суть, і стратегію місії. Важливо не забувати, що Бог не робить людину рабом – Він цінує ту свободу, якою наділив Своє творіння. Як йшлося раніше, причиною створення людини було бажання Бога, а не потреба. Тож Він хоче, щоб людина спрямовувалася до Нього внаслідок крайньої зацікавленості Богом, а не крайньої потреби, хоча насправді Бог і є крайньою потребою людини (Tillich, 1959, с. 40). Церква має утримуватися від сумнівних важелів контролю й влади, а натомість обрати за свою стратегію *Imitatio Christi*.

Роман Соловій дослідив, що майже від радянських часів українському євангельському богослов'ю та практиці було притаманно віддання переваги проповіді Євангелія. Такі прояви цілісної місії, як діалог і питання соціальної справедливості, не були пріоритетом (Soloviy, 2004, с. 5). Низка чинників спричинила поступове переосмислення цілісної місії, як-от розвиток теоцентричного та тринітарного богослов'я місій, а також праці місіологів у теологічних семінаріях (Soloviy, 2004, с. 2). Проте важливим імпульсом до радикального переосмислення цілісної місії стали Революція Гідності, початок війни у 2014 році та, особливо, повномасштабна війна у 2022 році. Церкви продемонстрували неймовірну солідарність із суспільством в умовах війни, охопивши його своєю турботою. Втім, важливо тримати у фокусі пророчий і проактивний вимір цілісної місії, пам'ятаючи, що цілісна місія не лише реагує на наслідки, а й говорить і діє проти їхніх причин.

***Всі народи як фокус місії.*** Бог, Котрий явив Себе як Бог Авраама, Ісака та Якова, – єдиний та істинний Бог, воля, влада й могутність Якого стали причиною творіння та умовою існування всього. Він Бог-Творець і немає іншого Бога, окрім Нього (Іс. 45:18–23). Божа влада над світом є абсолютною й глобальною, тож і Його місія – цілісна й загальна. Вона охоплює людство цілком з усіма його сферами життя. Отже, загальність місії – це і наслідок, і вияв, і інструмент Божої влади та любові до всього світу. Глобальний об'єкт Божої місії можна чітко побачити в Старому й Новому Завітах, у житті Ізраїлю та церкви як інструментах Божої місії.

Якщо говорити про місію Ізраїлю у Старому Завіті, треба звернути увагу на контекст покликання цього народу. Історія обрання Авраама, яка містить обіцянку створити народ і благословити через нього всі племена землі, стоїть у контексті світової історії, записаної в Бут. 1–11 і списку сімдесяти націй з Бут. 10, який містив увесь відомий на той час світ (Scott, 1995, с. 5). Ці дві непомітні деталі вказують на причину й мету обрання: тут відбувається перехід від загального до окремого, від усього людства до одного народу заради порятунку всього людства. Деякі заради всіх – ось логіка Божого обрання в Старому Завіті (Kaiser, 1996, с. 2). Тож коли в Старому Завіті йдеться про об'єкт Божої місії, вживається всеохопна, глобальна термінологія: усі племена землі (Бут. 12:3; 28:14), всі народи (Бут. 18:18; 26:4), всі краї землі (Пс. 22: 28; Іс. 45:22), всі язики (Дан. 7:14; Іс. 66:18), всі народи, племена та язики (Пс. 6:6:5; Дан. 7:14). Через історію Ізраїлю Бог демонструє владу над усією землею й велику зацікавленість людством.

У Новому Завіті інструментом Божої місії стає церква. Оскільки місія церкви – брати участь у Божій місії й продовжувати місію Христа, вона буде так само і цілісною, і всеохопною. Глобальна мета місії церкви зумовлена ще й безмежною владою воскреслого Христа, яка охоплює небо й землю, тож місія церкви спрямована до всіх народів (Мт. 28:18–20; Barth, 1961, с. 61).

Примітно, що поява церкви в день П'ятидесятниці має деякі паралелі з історією про обрання Авраама. Лука зауважує, що на святкуванні в Єрусалимі перебували «побожні люди з кожного народу, який під небом» (Дії 2:5). У Діях 2:8–9 він наводить список народів і місць, представлених паломниками. Цей список, хоч і неповний, символічно представляє все людство. Отже, й обрання Авраама, і створення церкви відбулися на «тлі» народів (Marshall, 1992, с. 68). Показово, що на день П'ятидесятниці церква отримала дар говорити мовами присутніх людей (Дії 2:6). Це, з одного боку, вказує на глобальність місії церкви, а з іншого – натякає на відповідальність церкви говорити так, щоб слухачі розуміли. Інші мови символізували, що Євангеліє не обмежується якоюсь однією нацією, однією мовою і навіть конкретним одним святим містом (Flemming, 205, с. 31). Тож П'ятидесятниця визначає та обґрунтовує горизонт місії церкви, який стає чимраз ширшим і про який далі оповідають наступні розділи книги Дій Апостолів.

Щоразу, коли в Новому Завіті йдеться про місію, вживається термінологія, яка вказує на глобальний і всеохопний характер місії церкви. Бог бажає, «щоб усі люди спаслися і прийшли до пізнання істини» (1 Тим. 2:4), тому церкві треба йти скрізь і проповідувати Євангеліє всьому творінню заради свідчення всім народам у всьому світі (Мк. 13:10; Мт. 24:14; 26:13). Якщо говорити про глобальну місію, вкрай важливо звернути увагу на особливості біблійної термінології. Коли йдеться про всеохопну місію, мається на увазі місія до всіх народів світу, а не до всіх держав світу. Святе Письмо зосереджується не на політичному й географічному світоустрої, а на етнічному й лінгвістичному. Тож завдання церкви полягає в тому, щоб проповідувати не скрізь на континентах землі, а в усіх етнічних групах світу – саме це означає фраза *πάντα τὰ ἔθνη* з Матвія 28:19 (Winter & Koch,, 1999, с. 511; Luz, 2005, с. 252). Навіть більше, оскільки на позначення об'єкта місії вживаються визначення соціальних груп, як-от клан, плем'я, рід, нащадки та язик, треба визнати, що об'єкт місії – це не просто всі народи, а всі етичні й лінгвістичні підгрупи в кожному з народів. Отже, місія має спрямовуватися до всіх і кожного.

Протягом останніх століть про місію мислили здебільшого в політичному й географічному контекстах – це була місія із Заходу на Схід. Вважалося, щойно місіонери прийдуть до кожної країни, місія церкви буде виконана. Виявилося, що ні. Час показав: хоч церква давно присутня в усіх країнах світу, на всіх континентах, вона ще далеко від завершення своєї місії. На території багатьох держав, де є церква та де чимало, навіть більшість громадян є християнами, однаково й досі є етнічні групи, для яких Христос і Євангеліє – новина. Таким чином, церква, що прагне охопити Євангелієм увесь світ, має перейти від політичного та географічного розуміння спрямування місії до етнічного й лінгвістичного. По-перше, такий підхід виявляє ті групи народностей, для яких Євангеліє є новиною. По-друге, це дає церкві змогу вчасно зорієнтуватися в умовах світу, який безповоротно змінився, і використати ці зміни для цілісної місії. Сьогодні світ перебуває в постійному русі. Завдяки глобалізації відбувається міграція небувалих масштабів, внаслідок чого будь-які географічні відстані втрачають свою вагу, тоді як міжкультурні відстані нікуди не зникають. Церква, що усвідомлює власну місію до всіх народів, буде сприймати такі історичні умови як можливості, а не як загрози: народності, які раніше перебували в дуже віддалених куточках світу, тепер як діаспора проживають біля порогу церкви. Тож саме діаспора може стати спершу місіонерським полем для церкви, а згодом – її місійним інструментом.

Отже, місія церкви є глобальною й всеохопною. Євангеліє має досягнути всіх і кожного: усі народності з усіма їхніми етнічними, географічними, культурними й лінгвістичними особливостями, які разом формують унікальні обриси цих груп і зумовлюють потребу у відповідному підході у місії. І для цього церква має все, що потрібно. Євангеліє як послання церкви наділене унікальною рисою – перекладністю: воно стає однаково доброю новиною для кожної культури (Goheen, 2011, с. 131–142). Про здатність Євангелія «до перекладу» найкраще свідчить культурне, мовне, етнічне, соціальне й географічне різноманіття християнства як руху (Tennent, 2010, с. 325). Цим церква відрізняється й від Ізраїлю: Ізраїль являв собою моноетнічне зібрання з поліетнічним призначенням, натомість церква – це транснаціональна спільнота і за суттю, і за призначенням, метою якої є охоплення всього поліетнічного світу, кожної

народності і кожної мови. Така всезагальна місія веде до кульмінації історії та місії, яку пророчим поглядом побачив ще апостол Іван. Наприкінці історії величезний натовп, якого ніхто не зможе злічити, де будуть спасенні люди з кожного народу, покоління, народності й племені, поклониться Богу (Об. 7:9–10). Саме до цієї есхатологічної події веде вся історія Божої місії від створення світу, обрання Авраама та Ізраїлю через втілення, смерті й воскресіння Христа до заснування церкви та її місії. Ця історія являє собою розповідь про захопливу Божу місію, у якій церква бере участь своїм буттям, словом і дією.

**Висновки.** У статті запропоновано п'ять взаємопов'язаних богословських контурів, які разом формують цілісне бачення *Missio Dei*. По-перше, Бог постає джерелом, суб'єктом і звершителем місії, що визначає її теоцентричний і тринітарний характер. По-друге, Святе Письмо розкривається як місійний феномен, що потребує прочитання крізь призму Божої місії та розвитку місійної герменевтики. По-третє, церква осмислюється як наслідок і знаряддя Божої місії, а її місійність визначається не окремими програмами чи служіннями, а самою природою її буття. По-четверте, місія Ісуса Христа є нормативною моделлю місії церкви, що вимагає втілення принципів солідарності, контекстуалізації та цілісного служіння. Нарешті, Божа місія має універсальний характер, оскільки охоплює всі народи, культури та сфери людського життя, спрямовуючи історію до повноти Божого Царства.

Запропонована модель дає змогу інтегрувати біблійну герменевтику, еклезіологію та практичну місіологію в єдину богословську систему. Вона долає редукціоністські підходи, які зводять місію лише до євангелізації, церковного зростання або соціального служіння, натомість утверджуючи їхню органічну єдність у Божій місії. Саме така перспектива відкриває можливість для формування цілісного богослов'я місії, здатного поєднати вірність біблійному наративу з відповідальністю перед сучасними викликами.

Для українського богослов'я ця концепція набуває особливої ваги в умовах повномасштабної війни, коли церква покликана не лише проголошувати Євангеліє, а й бути знаком Божого Царства через служіння справедливості, примиренню, зціленню, захисту людської гідності та відновленню суспільства. У цьому контексті *Missio Dei* є не лише теоретичною моделлю місіології, а богословською основою для переосмислення покликання церкви в сучасній Україні. Запропоновані п'ять богословських контурів можуть стати концептуальним підґрунтям для подальшого розвитку української місіології та формування богослов'я місії, яке водночас буде біблійно обґрунтованим, тринітарно зорієнтованим і суспільно релевантним.

**Список використаних джерел:**


Русин І. (2025). Блаженні голодні і спраглі праведності, бо вони наситяться. В Соловій, О. Гейченко, та Є. Устінович (Ред.), *Блаженства і терор: українська богословська відповідь на російську агресію*, (с. 125–165). Дух і Літера.

Стрижачук Ф. (2000). Ренесанс доктрини Трійці у XX столітті. Формат-А.

Тацюн Р. (2026). Витоки ідеї соціальної справедливості в біблійних текстах Старого Завіту: Природа та богословське значення концепції. *Українське релігієзнавство*, 101. https://doi.org/10.32420/2306-3548/2026.101.17.

Allen R. (2018). Missionary methods: St. Paul's or ours, a study of the church in the four provinces. FB&C Limited.

Barth K. (1961). An exegetical study of Matthew 28:16–20. In G.H. Anderson (Ed.), *The theology of Christian mission*. Abingdon Press.

Barth K. (1962). Church dogmatics (Vol. IV). T&T Clark.

Bauckham R. (2003). Bible and mission: Christian witness in a postmodern world. Baker Book House.

Boot J. (2016). The Mission of God: A manifesto of hope for society. Ezra Press.

Bosch D. J. (1993). Hermeneutical principles in the biblical foundation for mission. *Evangelical Review of Theology*, 17 (4), 437–51.

Bosch D. J. (2011). Transforming mission: paradigm shifts in theology of mission. American Society of Missiology. Orbis Books.

Brunner E. (1931). The word and the world. SCM Press.

Buber M. (1961). Two types of faith: A study of the interpenetration of Judaism and Christianity. Harper Torchbooks.

Crawley W. (1991). Global mission. Brodman Press.

Cullman O. (1949). Christ and time. Westminster Press.

Daugherty K. (2007). Missio Dei: The trinity and christian missions. *Evangelical Review of Theology*, 31 (2), 151–68.

Dodds A. (2011). The mission of the spirit and the mission of the church: Towards a trinitarian missiology. *Evangelical Review of Theology*, 35 (3), 209–226.

Dumbrell W. (1984). Covenant and creation: A theology of Old Testament Covenants. Nelson Publishers.

Durham J. I. (1987). Exodus (Word Biblical Commentary, Vol. 3). Word Books.

Filbeck D. (1994). Yes, God of the gentiles too: The missionary message of the Old Testament. Billy Graham Center.

Flemming D. (2005). Contextualization in the New Testament: Patterns for theology of mission. IVP Press.

Goheen M. W. (2008). Continuing steps towards a missional hermeneutic. *Fideles: A Journal of Redeemer Pacific College*, 3, 49–99.

Goheen M. (2011). Crossroads: Exploring Leslie Newbiggin's missionary model of contextualization. *European Journal of Theology*, 10 (2), 131–42.

Gorman M. J. (2015). Becoming the gospel: Paul, participation, and mission. Eerdmans Publishing Company.

Hagner D. A. (1993). Matthew 1–13 (Word Biblical Commentary, Vol. 33a). Thomas Nelson.

Hahn F. (1965). Mission in the New Testament. SCM Press.

Hamilton V. P. (1990). The book of Genesis: Chapters 1–17 (New International Commentary on the Old Testament). William B. Eerdmans Publishing.

Hartley J. E. (2000). Genesis (New International Biblical Commentary, Old Testament Series). Hendrickson Publishers.

Hengel M. (1983). Between Jesus and Paul: Studies in the earliest history of christianity. Fortress.

Hertig P. (2001). The great commission revisited: The role of God's reign in disciple making. *Missiology*, 29 (3), 343–353.

Hesselgrave D. J. (1993). Missionary hermeneutics: understanding scripture in the light of world mission. *International Journal of Frontier Missions*, 10 (1), 17–20.

Hirsch A. (2006). The forgotten ways: Reactivating the missional church. Brazos Press.

Kaiser W. (1996). The great commission in the Old Testament. *International Journal of Frontier Missions*, 13 (1), 3–7.

Kirk A. (2002). What is mission: Theological Exploration. Darton: Longman and Todd Ltd.

Koshy S. (2022). Beyond Missio Dei: Contesting mission, rethinking witness (Postcolonialism and Religions). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-82068-8.

Köstenberger A. J., O'Brien P. T. (2001). Salvation to the ends of the earth: A biblical theology of mission. InterVarsity Press.

Luz U. (2005). Matthew 21–28: A commentary. Augsburg.

Marshall H. (1992). Acts (Tyndale New Testament Commentary). Inter-Varsity Press.

Marshall H. (2004). New Testament theology: Many witnesses, one gospel. IVP.

Moltmann J. (1993). The church in the power of the spirit. Fortress Press.

Newbigin L. (1995). The open secret: An introduction to the theology of mission. Eerdmans.

Okoye J. C. (2006). Israel and the Nations: A Mission Theology of the Old Testament. Orbis Books.

Pachuau L. (2007). Missio Dei. In J. Corrie (Ed.), *Dictionary of mission theology: Evangelical foundations* (pp. 232–234). InterVarsity Press.

Padilla R. C. (1985). Mission between the times: Essay on the kingdom. Eerdmans.

Parshall P. (2003). Muslim evangelism: Contemporary approaches to contextualization. Gabriel Publishing Waynesboro.

Peters G. (1984). A biblical theology of mission. Moody Press.

Piper J. (1993). Let the nations be glad: The supremacy of God in mission. Baker.

Power J. (1971). Mission theology today. Gill and MacMillan.

Sacks J. (2020). Morality: restoring the common good in divided times. Basic Books.

Schmeman A. (1979). Church, world, mission: Reflections on orthodoxy in the West. St. Vladimir's Seminary Press.

Scott J. M. (1995). Paul and the nations. J.C.B. Morh.

Senior D., Stuhlmueller C. (1983). The biblical foundation of mission. SCM.

Soloviy R. (2024). The church amidst the war of attrition: Ukrainian evangelical community in search of a new mission paradigm. *Religions*, 15 (9), 1136.

Tennent T. C. (2010). Invitation to world missions: A trinitarian missiology for the twenty-first century. Kregel Publications.

Thompson J. (1994). Modern trinitarian perspectives. Oxford University Press, 1994.

Tillich P. (1959). Theology of culture. Oxford University Press.

Verkuyl J. (1978). Contemporary missiology: An introduction. W.B. Eerdmans Publishing Company.

Winter R. D., Koch B. (1999). Finishing the task: The unreached peoples challenge. In R. D. Winter & S. Hawthorne (Eds.), *Perspectives on the world Christian movement* (pp. 510–520). Paternoster.

Wright C. J. (2006). The mission of God: Unlocking the bible's grand narrative. IVP Academics.

**References:**

Allen, R. (2018). *Missionary methods: St. Paul's or ours, a study of the church in the four provinces.* FB&C Limited.

Barth, K. (1961). An exegetical study of Matthew 28:16–20. In G. H. Anderson (Ed.), *The theology of Christian mission*. Abingdon Press.

Barth, K. (1962). *Church dogmatics* (Vol. IV). T&T Clark.

Bauckham, R. (2003). *Bible and mission: Christian witness in a postmodern world.* Baker Book House.

Boot, J. (2016). *The Mission of God: A manifesto of hope for society.* Ezra Press.

Bosch, D. J. (1993). Hermeneutical principles in the biblical foundation for mission. *Evangelical Review of Theology,* 17 (4), 437–451.

Bosch, D. J. (2011). *Transforming mission: paradigm shifts in theology of mission.* American Society of Missiology. Orbis Books.

Brunner, E. (1931). *The word and the world*. SCM Press.

Buber, M. (1961). *Two types of faith: A study of the interpenetration of Judaism and Christianity*. Harper Torchbooks.

Crawley, W. (1991). *Global mission.* Brodman Press.

Cullman, O. (1949). *Christ and time.* Westminster Press.

Daugherty, K. (2007). Missio Dei: The trinity and christian missions. *Evangelical Review of Theology, 31*(2), 151–68.

Dodds, A. (2011). The mission of the spirit and the mission of the church: Towards a trinitarian missiology. *Evangelical Review of Theology, 35* (3), 209–226.

Dumbrell, W. (1984). *Covenant and creation: A theology of Old Testament Covenants.* Nelson Publishers.

Durham, J. I. (1987). *Exodus* (Word Biblical Commentary, Vol. 3). Word Books.

Filbeck, D. (1994). *Yes, God of the gentiles too: The missionary message of the Old Testament.* Billy Graham Center.

Flemming, D. (2005). *Contextualization in the New Testament: Patterns for theology of mission.* IVP Press.

Goheen, M. W. (2008). Continuing steps towards a missional hermeneutic. *Fideles: A Journal of Redeemer Pacific College, 3*, 49–99.

Goheen, M. (2011). Crossroads: Exploring lesslie newbigin's missionary model of contextualization. *European Journal of Theology, 10* (2), 131–42.

Gorman, M. J. (2015). *Becoming the gospel: Paul, participation, and mission.* Eerdmans Publishing Company.

Hagner, D. A. (1993). *Matthew 1–13* (Word Biblical Commentary, Vol. 33a). Thomas Nelson.

Hahn, F. (1965). *Mission in the New Testament.* SCM Press.

Hamilton, V. P. (1990). *The book of Genesis: Chapters 1–17* (New International Commentary on the Old Testament). William B. Eerdmans Publishing.

Hartley, J. E. (2000). *Genesis* (New International Biblical Commentary, Old Testament Series). Hendrickson Publishers.

Hengel, M. (1983). *Between Jesus and Paul: Studies in the earliest history of christianity.* Fortress.

Hertig, P. (2001). The great commission revisited: The role of God's reign in disciple making. *Missiology, 29*(3), 343–353.

Hesselgrave, D. J. (1993). Missionary hermeneutics: understanding scripture in the light of world mission. *International Journal of Frontier Missions, 10*(1), 17–20.

Hirsch, A. (2006). *The forgotten ways: Reactivating the missional church*. Brazos Press.

Kaiser, W. (1996). The great commission in the Old Testament. *International Journal of Frontier Missions, 13*(1), 3–7.

Kirk, A. (2002). *What is mission: Theological Exploration.* Darton: Longman and Todd Ltd.

Koshy, S. (2022). *Beyond Missio Dei: Contesting mission, rethinking witness* (Postcolonialism and Religions). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-82068-8.

Köstenberger, A. J., & O'Brien, P. T. (2001). *Salvation to the ends of the earth: A biblical theology of mission.* InterVarsity Press.

Luz, U. (2005). *Matthew 21–28: A commentary.* Augsburg.

Marshall, H. (1992). *Acts* (Tyndale New Testament Commentary). Inter-Varsity Press.

Marshall, H. (2004). *New Testament theology: Many witnesses, one gospel*. IVP.

Moltmann, J. (1993). *The church in the power of the spirit.* Fortress Press.

Newbigin, L. (1995). *The open secret: An introduction to the theology of mission.* Eerdmans.

Okoye, J. C. (2006). *Israel and the Nations: A Mission Theology of the Old Testament.* Orbis Books.

Pachuau, L. (2007). Missio Dei. In J. Corrie (Ed.), *Dictionary of mission theology: Evangelical foundations* (pp. 232–234). InterVarsity Press.

Padilla, R. C. (1985). *Mission between the times: Essay on the kingdom.* Eerdmans.

Parshall, P. (2003). *Muslim evangelism: Contemporary approaches to contextualization.* Gabriel Publishing Waynesboro.

Peters, G. (1984). *A biblical theology of mission.* Moody Press.

Piper, J. (1993). *Let the nations be glad: The supremacy of God in mission.* Baker.

Power, J. (1971). *Mission theology today.* Gill and MacMillan.

Rusyn, I. (2025). Blazhenni holodni i sprahli pravednosti, bo vony nasytiatsia [Blessed are those who hunger and thirst for righteousness, for they will be filled]. In R. Solovii, O. Heichenko, & Ye. Ustinovych (Eds.), *Blazhenstva i teror: Ukrainska bohoslovska vidpovid na rosiisku ahresiiu* (pp. 125–165). Dukh i Litera [in Ukrainian].

Sacks, J. (2020). *Morality: restoring the common good in divided times*. Basic Books.

Schmeman, A. (1979). *Church, world, mission: Reflections on orthodoxy in the West.* St. Vladimiiir's Seminary Press.

Scott, J. M. (1995). *Paul and the nations.* J.C.B. Morh.

Senior, D., & Stuhlmueller, C. (1983). *The biblical foundation of mission.* SCM.

Soloviy, R. (2024). The church amidst the war of attrition: Ukrainian evangelical community in search of a new mission paradigm. *Religions, 15*(9), 1136.

Stryzhachuk, F. (2000). Renesans doktryny Triitsi u XX stolitti [The renaissance of the doctrine of the Trinity in the 20th century]. Format-A [in Ukrainian].

Tatsiun, R. (2026). Vytoky idei sotsialnoi spravedlyvosti v bibliinykh tekstakh Staroho Zavitu: Pryroda ta bohoslovske znachennia kontseptsii [The origins of the idea of social justice in the biblical texts of the Old Testament: The nature and theological significance of the concept]. *Ukrainske relihiieznavstvo, 101*. https://doi.org/10.32420/2306-3548/2026.101.17 [in Ukrainian].

Tennent, T. C. (2010). *Invitation to world missions: A trinitarian missiology for the twenty-first century.* Kregel Publications.

Thompson, J. (1994). *Modern trinitarian perspectives.* Oxford University Press, 1994.

Tillich, P. (1959). *Theology of culture.* Oxford University Press.

Verkuyl, J. (1978). *Contemporary missiology: An introduction.* W.B. Eerdmans Publishing Company.

Winter, R. D., & Koch, B. (1999). Finishing the task: The unreached peoples challenge. In R.D. Winter & S. Hawthorne (Eds.), *Perspectives on the world Christian movement* (pp. 510–520). Paternoster.

Wright, C. J. (2006). *The mission of God: Unlocking the bible's grand narrative.* IVP Academics.

Дата першого надходження статті до видання: 13.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.10.2026